

SZENT ISTVÁN ELSŐ MAGYAR KIRÁLY SZÜLETÉSE

Taksony pedig nemzette Gézát és Mihályt. Mihály meg nemzette Szár Lászlót és Vazult. Géza pedig isteni jóslat által intve nemzette Gyula leányától, Saroltól az Úr megtestesülésének 969-ik évében Szent István királyt, miképpen meg van írva a boldogságos István király legendájában. István király több fiakat nemzett, többek között volt azonban egy Imre nevű fia, akit szeretett az Isten, és tiszteltek az emberek, áldott az ő emlékezete. Isten kifürkészhetetlen akaratából elragadta a halál, hogy a "gonoszság meg ne változtassa lelkületét, és hamis képzetek meg ne csalják elméjét" - miképpen a Bölcsesség Könyve írja a korai halálról. De ne tegyük, ami már téve van, és ne adjuk elő, ami már előadatott: így hát nem írjuk le, hány és minő virtusokkal ékeskedett és mily buzgó volt Isten szolgálatában Krisztus szent hitvallója, Imre herceg. Aki ezt tudni kívánja, teljességgel megértheti a boldogságos hitvalló legendájából az ő szent társalkodását. Röviden és sommásan mi csak azt akarjuk inkább megírni, amit más írók mellőztek.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY HARCA KOPPÁNY VEZÉR ELLEN

Már kora ifjúságában dicső hadat viselt Szent István király a vitéz és hatalmas Koppány vezér ellen. Koppány pedig Szár Zerind fia volt, és már Szent István király atyja, Géza vezér életében vezérséget viselt; Géza vezér halála után Koppány vezér Szent István király anyját vérfertőző házasságra kívánta, meg akarta ölni Szent Istvánt, hogy vezéri részét a maga hatalma alá hajtja. Somogyi vezér volt. Szent István király azonban összehívta főembereit, és Szent Márton hitvalló közbenjárása által kérte az isteni irgalmasság segítségét. Majd összegyűjtötte seregét, és az ellenség elébe indult; a Garam folyó mellett övezték fel először karddal; itt testi épségének őrizetére két főembert rendelt, Hontot és Pázmányt; az egész sereg fejedelmévé és vezérévé pedig német származású vendégét, Vencellint tette meg. Megkezdődött a csata, mindkét részen sokáig és vitézül folyt a viadal; de az isteni irgalmasság segítségével Szent István vezér nyert dicső diadalt. Ebben a harcban Vencellin ispán megölte Koppány vezért, ezért téres jószágokkal jutalmazta őt meg Szent István, aki akkor még vezér volt. Koppányt pedig Szent István négyre vágatta; egyik részét elküldte az esztergomi, másikat a veszprémi, a harmadikat a győri kapuhoz, a negyediket Erdőelvébe. Szent István vezér ekkor fogadalmat tett Istennek, ezt hűséggel be is váltotta: elrendelte ugyanis, hogy mind a Koppány vezér földjén lakozó népség gyermekeiből, terméséből és barmaiból örök időkre tizedet adjon Szent Márton klostromának. Az említett Vencellin azután Rádit nemzette, Rádi pedig nemzette Miskát, Miska nemzette Koppányt és Mártont.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY HARCA GYULA ERDÉLYI VEZÉRREL

Miután Szent István méltónak találtatott és isteni rendelésből elnyerte a királyi föntség koronáját, híres és nyereséges háborút viselt Gyula nevezetű anyai nagybátyja ellen, aki amaz

időben az egész Erdőntúli országot a maga hatalmával kormányozta. Az Úr 1002-ik esztendejében tehát Szent István király elfogta Gyulát, feleségével és két fiával együtt, és átküldte őket Magyarországra. Ezt azért cselekedte, mert bár Szent István király sokszor megintette, mégsem tért keresztény hitre, s nem nyugodott, hanem folyvást igaztalanul zaklatta a magyarokat. Gyula tágas, nagy gazdagságú országát Szent István egészen Magyarországhoz csatolta. Ezt az országot - melynek magyar neve Erdőelve - igen sok folyó öntözi, melyeknek fővenyében aranyat lelnek, és ennek a földnek aranya igen jó.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY HARMADIK HÁBORÚJA: KEÁN VEZÉR ELLEN

Ezután seregét a bulgárok és szlávok vezére, Keán ellen indította. Eme népek olyan helyeken laknak, melyek természeti fekvésük szerint igen erősek: ezért sok fáradságba és harci verejtékébe került, míg a nevezett vezért végre legyőzte és megölte. Fölbecsülhetetlen mennyiségű kincset szerzett, kiváltképpen aranyat, gyöngyöt és drágaköveket. Ide helyeztette egyik dédapját, név szerint Zoltánt, aki utóbb ama erdélyi részeket örökös tartományként bírta, ezért köznyelven erdőelvi Zoltánnak nevezték. Elélt a szent király idejéig, és igen öreg ember volt, ezért tette őt a király a gazdag nemzetek fölé. Ebből a sokféle kincsből Szent István király felette meggazdagodott, dússá tette a maga alapította fehérvári bazilikát, ellátta aranyoltárokkal, kelyhekkal, színaranyból szőtt, drágakövekkel kirakott főpapi öltözetekkel. Szertartási edényekkel és egyéb szükséges szerekkel ugyanazon bazilikát, valamint István más egyházait is megajándékozta királyi bőkezűséggel. Egyebek közt adott ennek a fehérvári egyháznak némely örök emlékezetre méltó adományokat, mégpedig két racionálét [püspöki vállruhát], mindkettő szegélyébe hetvennégy márka szintiszta arany volt beleszőve, meg drágakövek; Szent István király kérésére a római szentegyház pápája, a szentséges Benedek ennek oly tekintélyes kiváltságot adott, hogy bárki magára ölti mise végzése közben, érvényesen felkenheti, megkoronázhatja és karddal övezheti a királyt. És minthogy ez a Gyula gonoszul szerezte pénzét, az egyház sok tűzvészt szenvedett. Ebben az egyházban kereszteltette meg, akarata ellenére, nagybátyját családjával együtt, de azután oly tisztességgel tartotta, mintha apja lett volna. A szent király felesége pedig, Gizella királyné, a megnevezett egyházat módfelett gazdagította arany keresztekkel, kannákkal, oltártáblákkal, kelyhekkal, gyöngyökkel és ékességekkel.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY ÓBUDÁN TEPLOMOT ÉPÍT A KANONOKOKNAK

Az Óbudának nevezett városba ért ezután a szent király fiával, Szent Imrével és a királynéval. És midőn itt nem talált semmi Krisztusban kegyes művet, melyben dicsérhetnék a mindenség alkotóját, a szentséges király a város közepén azon nyomban nagy monostort kezdett építtetni Szent Péter és Pál apostolok tiszteletére a bulgárok és szlávok vezérének kincseiből, Keánéból, akit megölt. Nagy jószágokkal tette dússá és a római egyházakéhoz hasonló szabadsággal ruházta fel a római Curia tiszteletére, melyet testi valóságában meglátogatott. Midőn ezt építtették, a kőfaragómestereket Görögországból hozták, és a szentséges király a királynéval ájtatosság okából ott tartózkodott. A királyné ezután keresztek, táblákat és ékességeket készített. Belekezdték a nagy műbe, de bár sok esztendeig dolgoztak rajta, nem fejezhették be azt a monostort Szent István király életében; úgy akarta Isten, hogy sok idő

múltán a boldogságos István király unokája, szentséges László király fejezze be a munkát, hogy tudniillik beváltsa ősenek fogadalmát, miképpen alább majd bővebben elmondjuk. Szent István király szokása jobbára az volt, hogy évenként legalább három ízben látogatta meg a maga alapította egyházakat, és midőn elérkezett egy ilyen egyházhoz, először is meglátogatta mind az oltárokat, mindegyiknél imádkozott, majd kimenvén, körüljárta az egész templomot, gondos szemmel és apróra megvizsgálta a falak és a tetők hibáit, repedéseit, nyomban elrendelte, hogy tatarozzák, és addig el nem távozott a városból, illetve faluból, míg a javítást nem látta. Megértvén ezt Gizella királyné, midőn Magyarországon valamely egyházhoz elérkeztek, maga elé hozatta mind az Isten házában levő fölszereléseket, és évenként kijavított minden javítani való gyolcsot, bársonyt és szövetholmit. Fiuk, Szent Imre, a maga bíbor öltözeteit tette le az oltár elé oltárterítőnek, miképpen mai napig meggyőződhetünk erről a királyi egyházakban. Szent atyja aranyos erszényt hordott övéen, telve színezüst dénárokkal, és midőn szegényt látott, nyomban odament és saját kezével gondoskodott róla: ezért van mind a mai napig Magyarország szeme előtt az a könyörületes jobb kéz testi valóságában.

KÖZBEN TÖRTÉNT DOLGOK

Az Úr 1022-ik évében számos helyen sok nagy tűzvész támadt; igen nagy fölindulás is volt, május tizenkettedikén a nap tizedik órájában, az Úr mennybemenetele utáni pénteken; június 22-én mintha két nap látszott volna az égen.

SZENT IMRE HERCEG HALÁLÁRÓL ÉS VAZUL SZEMÉNEK KITOLÁSÁRÓL

Miután az Úr dicsőségesse tette az ő irgalmát Szent István királyban, kardjának színe elől megfutamította a királyokat, mind a körül fekvő nemzetek fejedelemségeit és hatalmasságait alávetette uraságának: Szent István király úgy tervelte és szilárdan elhatározta, hogy az evilági dicsőség minden pompáját félreveti, az ideigtartó királyság koronáját leteszi, és egyedül Isten szolgálatának szenteli magát. Elhagyja a külső gondokat, csöndes békekességben, szemlélődésben tölti életét; a királyi fenség koronáját pedig fiának, Imre hercegnek akarta adni, aki szentséges erkölcsökkel volt megáldva. Szent Imre herceg ifjúsága virágjában volt, isteni ajándékok a közönséges emberi természet fölé magasztalták, fel volt ruházva az igazság, bölcsesség, vitézség, mérséklet, okosság, tudomány, szelídség, irgalmasság, jóság, bőkezűség, alázatosság és türelem erényeivel, ékes volt a katolikus élet meg a közügyek intézésének virtusaival is, hasonlóan atyjához, Szent Istvánhoz. Midőn tehát a szentséges atya át akarta adni fiának a kormányzás gondját és az országglás terhét, Szent Imre herceg hirtelen halállal még előbb meghalt. Siratta őt Szent István király és egész Magyarország vigasztalhatatlan, nagy sirással. A keserves, nagy fájdalom beteggé tette Szent István királyt, súlyos kórságba esett; hosszú napok után is csak alig érte meg egészsége javulását, de régi épsége nem tért vissza soha többé. Gyötörte lábájás; szomorúság, jaj gyötörte, kivált amiért atyafiségében nem látott senki olyast, aki az ő halála után keresztényi hitben tartsa meg országát. Mert a magyar nemzet inkább hajlott a pogány szertartásokhoz, mint Krisztus hitéhez. Ezenközben testi ereje megfogyatkozott, érezte, hogy nagy bágyadtság nyomja: sietvén elküldötte Buda nevű követét, Egyrőt fiát, hozza ki a nyitrai börtönből nagybátyja fiát, Vazult, akit a király ifjúi kicsapongása és oktalansága miatt záratott el, hogy megjavuljon; vezesse hozzá, hogy mielőtt meghal, királlyá tehesse. Meghallotta ezt Gizella királyné,

tanácsot tartott Budával, ezzel az alávaló emberrel, és nagy hamarsággal elküldötte követét, név szerint Seböst, ugyanannak a Budának fiát abba a börtönbe, ahol Vazult őrizték. Sebös tehát megelőzte a király küldöttét, kitolta Vazul szemét, és ólmot öntött fülének üregébe - majd Csehországba menekült. Utána megérkezett a király küldötte, látta a megvakított szeműt, és azon módon, sebesülten vezette a királyhoz. Látta Szent István király, milyen nyomorúságosan megcsonkították, keservesen sírni kezdett, de nyomta a betegség terhe, és így nem adhatta meg a gonosztevőknek méltó büntetésüket. Magához hívta tehát unokaöccsének, Szár Lászlónak fiait, Andrást, Bélát és Leventét, azt tanácsolta nekik, fussanak, amilyen gyorsan csak tudnak, hogy megóvják életüket és testi épségüket. Ezek megfogadták a szent király bölcs tanácsát, és Csehországba futottak a bajok és fájdalom színe elől.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY MEGHAL, ELTEMETIK FEHÉRVÁROTT

A szentséggel és kegyelemmel teljes Szent István király azután országzászlójának negyvenhatodik évében, a Boldogságos, mindenkoron szűz Mária mennybemenetelének napján kiragadtatott e hitvány világból, és a szent angyalok társaságához csatlakozott. Eltemették a fehérvári bazilikában, amelyet ő maga épített Isten szentséges anyja, a mindenkoron szűz Mária tiszteletére. Sok jel és csoda történt ott e Szent István király érdemeinek közbenjárására, a mi Urunk Jézus Krisztus dicsőségére és magasztalására, aki áldott legyen örökkön-örökké, ámen. Magyarország-szerte azonnal gyászra fordult a lantpengetés, az ország népe mind, nemesek és nem nemesek, gazdagok és szegények egyaránt siratták a szent király halálát, bőséges könnyhullatással és sok jajszóval gyászolták az árvák kegyes atyját. A szomorúság és fájdalom jeléül gyászruhát öltöttek, az ifjak és szüzek három évig nem táncoltak, elhallgatott mindenféle nyájas, édes hangú muzsikáló szerszám; hű szívek siralmával siratták őt; Gizella királyné pedig elhatározta Budával, gonosz csatlósával, hogy a királyné atyjafiát, a német - helyesebben: velencei - Pétert teszik királlyá; az volt a céljuk, hogy Gizella királyné kénye-kedve szerint cselekedhessék, és Magyarország - szabadságát elvesztvén - akadálytalanul a németek alá rendeltessék. Péter király atyja, Vilmos pedig Zsigmond burgundi királynak volt az öccse; Szent Zsigmond megöletése után azonban a császárhoz ment, a császár pedig a velenceiek fejévé tette, és Gertrúd nevű hűgát adta hozzá feleségül: ettől nemzette Gizella királynét. Gertrúd halála után Vilmos Szent István király hűgát vette feleségül, ettől nemzette Péter királyt.

Forrás: <http://mek.oszk.hu/10600/10642/10642.htm>